

din izvoarele scrise în Rusia în această perioadă. Exemple: în *Letopisețul din 1425* со сьмолань (Crestom., 159); în *Scrisoarea posadnikului Aleksandr Ignatievici din Novgorod la Riga* (1418—1420) ко сьмолъ людинъ (Crestom., 148); în *Scrisoarea arhiepiscopului Simeon din Novgorod la Riga* (1418—1420) ко мрк (Crestom., 148); în documentele rusești moscovite din jumătatea a doua a secolului al XV-lea: со сьмо рьбеноу ловаю, со ськми үхуады, — iulie 1451 (Documente, 157); со ськми, во ськми, — mai 1461 (Documente, 193—198); ко кн(а)зю, ко Токрн, — martie 1462 (Documente, 202) etc. Numeroase asemenea cazuri se întâlnesc și în alte scrieri prin excelență rusești din aceeași perioadă, ca *Zadonșcina*, *Călătoria*... lui Afa-nasie Nikitin ș.a.

De aceea, părerea noastră este că prepozițiile cu ierurile vocalizate în *o* (*so*, *ko*, *vo*) din manuscrisul lui Eufrosin nu pot constitui o dovadă, fie și cât de mică, în sprijinul tezei carpatice.

2. După ce constată că în *Povestiri* caracterul moale al consoanelor și tema moale a substantivelor se redau prin *-i*, P. Olteanu scrie că tot astfel se indică grafic consoanele moi de la finele cuvintului «și în graiurile ruse carpatice: *otecl, pentl*» (p. 37). Este bine știut însă că același procedeu grafic se întâlnește la slavii de est în genere, fiind propriu, prin urmare, atât scrierii ruse vechi, cât și velicorusei din secolul al XV-lea și începutul celui de al XVI-lea.

Exemple: în *Zadonșcina*: кнзъ (Crestom., 168), конецъ (Crestom., 169), Поусъ (Crestom., 170); în *Cuvîntul despre lege și bunăvoință* al mitropolitului Ilarion al Kievului: благодать, господь, жизнь, плоть (Crestom., 180). Nenumărate alte exemple se pot aduce din documentele rusești menționate mai înainte, din *Călătoria*... lui A. Nikitin etc.

3. «O altă particularitate a acestor dialecte — scrie P. Olteanu, referindu-se la graiurile ruse carpatice¹ — este pronunțarea moale a consoanei *r*, ceea ce se redă în scris prin *-i*: *verich, tvorī na der'ēvi*». Acest *r'*, adaogă domnia-sa, «nu există în dialectele ucrainene» (p. 37).

În legătură cu aceasta se impun două observații: a) Există și alte graiuri ucrainene, în afară de cele carpatice, în care funcționează în finală opoziția fonologică (*r*) ~ (*r'*), ca, spre exemplu, o serie de graiuri din raioanele Kupeansk și Dvorceansk din regiunea Harkov². b) În velicorusă nu s-a produs, de regulă, durificarea vechiului *r'*. Iată ce scrie în această privință prof. P. S. Kuznețov: «Durificarea vechiului *r'* moale (din *rj* și din *r* aflat înaintea unei vocale anterioare) s-a petrecut, indiferent de poziția sa, în limba bielorusă și într-o parte considerabilă a graiurilor ucrainene»³. Cf. și mențiunea lui V. V. Ivanov, care scrie, referindu-se la limba rusă, că în cuvinte ca *первый, зеркало, верба, смерть, четверг, верх, сепи, коверкать, церковь* etc. lipsa reflexului *o < e* se explică prin durificarea tirzie a consoane *r* (din *tr't* — E.V.)⁴.

Prin urmare, *r'* din textul slav al *Povestirilor* nu trebuie considerat un fenomen fonetic specific numai pentru graiurile carpatice. Trecerea sub tăcere, în pasajul citat, a faptului că această consoană moale există și a existat, cu atât mai mult, în velicorusa din secolul al XV-lea, ar putea să creeze impresia unei selectări preferențiale a realității lingvistice. Drept este că, în altă parte, revenind asupra lui *r'*, P. Olteanu spune că această consoană «era larg răspândită și în rusa veche». Fără să țină seamă însă de acest lucru, scos în relief chiar de domnia-sa, autorul monografiei de care ne ocupăm conchide în mod tranșant că «folosirea așa de frecventă (30 de cazuri) a consoanei *r* muat constituie încă o dovadă că PȚ s-au scris în slavona rusă din regiunea carpatică» (p. 51).

4. Întrucît reflexul *o* sub accent din desinențele adjectivale «pline» caracterizează velicorusa în ansamblul ei, fonetismele de tipul *zlatoj* din manuscrisul lui Eufrosin nu pot constitui, după părerea noastră, un argument în favoarea originii carpatice a protografului slav al *Povestirilor*, chiar dacă același reflex fonetic se întâlnește, cum scrie P. Olteanu (p. 38), și în graiurile ruse carpatice.

¹ P. Olteanu folosește termenul de «rusă carpatică» pentru a denumi graiurile ucrainene din Carpații nordici.

² L. Lisicenko, *Особливості говірок східних районів (Куп'янського, Дворічанського) Харківської області*, p. 37, vezi L. E. Kalnin', *Корреляция твердых и мягких согласных фонем в украинском языке*, în «Ученые записки Института славяноведения», t. XXIII, 1962, p. 82.

³ V. I. Borkovski, P. S. Kuznețov, *Историческая грамматика русского языка*, Moscova, 1963, p. 155.

⁴ Valeri V. Ivanov, *Историческая грамматика русского языка*, Moscova, 1964, p. 195—196.